ӘДӘБИЈЈАТ вә ИНЧӘСӘНӘТ
1981
4

Тәбрик едирик!

ТОФИГ МАҺМУД—50

ҺӨРМӘТЛИ ГӘЛӘМ ДОСТУМУЗ ТОФИГ МАҺМУД!

Сизи — әдәбијјатымызын истеʼдадлы нүмајәндәләриндән бирини анадан олмағынызын 50 иллији мүнасибәтилә үрәкдән тәбрик едирик.

Сиз әдәбијјатымыза әллинчи илләрдә кәлмисиниз. «Сәфәрә чыхырам» адлы шеʼрләр китабы илә поезијамызда илк уғурлу аддымынызы атмысыныз. Сонракы илләрдә «Бузовна гајалары», «Ана гучағы», «Улдузлар, дүшүнчәләр» вә дикәр шеʼр китабларыныз нәшр едилмишдир.

Сизин ушаг әдәбијјаты саһәсиндәки хидмәтләриниз хүсусилә диггәтәлајигдир. 50 иллик өмрүнүзүн 20 илини инди баш редактору олдуғунуз «Көјәрчин» журналына һәср етмишсиниз. Ушаглар үчүн јаздығыныз «Алпинист», «Мешәдә сәс», «Гызымын суаллары», «Далғалар», «Дибчәк», «Кәпәнәк кәзәллији» вә дикәр китабларыныз балаларымыза көзәл һәдијјәдир.

Сиз нәср саһәсиндә дә сәмәрәли фәалијјәт көстәрирсиниз. Истәр «Пәнчәрәјә тохунан будаг» һекајәләр китабыныз, истәрсә дә «Кечә гапы дөјүлүр», «Мунчуглар» повестләриниз чидди јарадычылыг ахтарышларынызын бәһрәсидир.

Һөрмәтли Тофиг мүәллим, охучулар сизи бир тәрчүмәчи кими дә танырлар. А. Блокун, Ј. Рајнисин, К. Симоновун, А. Бартонун вә башга шаирләрин бир чох шеʼрләри сизин тәрчүмәниздә охучуларымыза тәгдим олунмушдур.

Сиз Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын ичтимаи һәјатында да фәал иштирак едирсиниз: ушаг әдәбијјаты шурасынын сәдри, һабелә ССРИ Јазычылар Иттифагы Үмумиттифаг ушаг вә кәнчләр әдәбијјаты шурасынын үзвүсүнүз.

Сизин ушаг әдәбијјатындакы хидмәтләриниз Азәрбајчан ССР Али Совети Рәјасәт Һејʼәтинин Фәхри Фәрманына вә Азәрбајчан ССР габагчыл маариф хадими дөш нишанына лајиг көрүлмүшдүр.

Әзиз гәләм достумуз!

Сизә һәјатынызын вә јарадычылығынызын бу камил дөврүндә мөһкәм чансағлығы, узун өмүр, сәмәрәли јарадычылыг ахтарышлары вә јени-јени уғурлар арзулајырыг.

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР
ИТТИФАГЫНЫН ИДАРӘ
ҺЕЈʼӘТИ

Шаир достумун әлли јашы

ТОФИГ Маһмудун өзүнүн дедији кими, шаир гәләми өмүр долајларында һәмишә ишыг кәзиб: сөз ишығы, фикир ишығы, дујғу ишығы.

Дәзә-дәзә дәрдә-сәрә
Һәр әзаба табламышам;
Өмрүм боју зәррә-зәррә
Анчаг ишыг топламышам.

Шаирин «топладығы» ишыг јалныз бир отағын, бир гәлбин ајдынлығы үчүн кәрәк олсајды вә ја бу мәгсәдә хидмәт етсәјди, сәнәт ишығы өз «хидмәти вәзифәсини» чохдан итирәр, зүлмәтлә, сүкунәтлә, биканәләрин буз бахышлары илә ејниләшәрди.

Јер үзүндә ишыг варса, бәс оғрулар-әјриләр, инсан ганы төкмәјә һәрисләр күндоғана нечә бахырлар? Инсан талејинә гәсд еләмәк ишыг оғурламаг дејилми? Ишыға баханда ушаг јада дүшүр — санки әрзин ишығынын әбәди мәнбәји ушаг күлүшү, ушаг нәғмәләридир. Бурада мәним јадыма Тофиг Маһмудун «Данимарка ушаглары» шеʼри дүшүр. Дүзүнү еʼтираф едим ки, узун мүддәт бу шеʼрин доғурдуғу әкс-сәданы бејнимдән гова билмәмишәм. Бу әкс-сәдада мүхтәлиф сәсләр гатышығы, сәсләр гатышығында авропалы, америкалы вә бүтүн дүнјалы ушагларын һамыја ајдын чочуг күлүшләрини дујмушам.

«Данимарка ушаглары» шеʼрини елә-белә, сөзкәлиши хатырладым. Шаирин ушаг әдәбијјатындакы кениш фәалијјәти хүсуси арашдырмаја лајигдир.

Т. Маһмуд нечә-нечә шеʼр вә поемалар топлусунун, һекајәләр китабынын, повест вә очеркләрин, публисист јазы вә мәгаләләрин мүәллифидир.

Онун јарадычылығы үчүн әтраф аләми сакит мүшаһидә, өзүнү тәгдиматсыз бир тәмкинлә һадисә вә предметләри поезија сүзкәчиндән кечирмәк әсас шәртдир.

Бу јерә, бу көјә,
бу каинатә
Баха билмәјирәм өтәри
көзлә.

Бу учу-бучағы олмајан улдузлар дүнјасына ајыг көзлә бахмағы һеч кәс шаирдән тәләб еләмир. Бу, әслиндә һеч онун вәзифәсинә дә дахил дејилдир. Бәс «вәзифәјә дахил олмајан» вәзифәләри јанындан сајмаз өтмәк нечә? Белә һалда шаир гәләм көтүрмәк, кағыз данышдырмаг һүгугуну итирир; илһамы перикир, сәси басланыр, сөздән олур, көздән олур. Кәрәк дүнјанын кешијини чәкәсән ки, бир овуч торпаға һаггын ола; кәрәк күнәшин телләриндән јапышасан ки, пајына бир зәррә ишыг дүшә.

Шаирә көрә, «Балача күнәшдир инсан үрәји». Әкәр инсан үрәји балача күнәшсә, демәли, она бир инсан өмрү јох, талеләр тапшырылыр; о, ичрачы дејил, идарә едәндир; јашатмаг вәзифәси дашыјандыр.

Тофиг Маһмуд «отураг шаир» олмаг истәмир, тез-тез сәфәрә чыхыр, чантасына мүәјјән рәнкләр, лөвһәләр, сөһбәтләр «јығыр». Бунларын һамысы сәнәт әсәринә «әриш-арғач» олмајанда күнаһы өзүндә, «үрәјини күнәшлик еләјә билмәмәсиндә» көрүр. О, һәр јердә, һәр мәгамда сәмими олмаг арзусу илә јашајыр. Ја да белә јашамағы тәләб едир.

Һәр сәнәткарын дүнјаја бахышынын өз өлчүсү, өз бичими вар. Ејни һадисә вә әшјадан тәʼсирләнмә дәрәчәси дә ејни мәсафә вә мәгамдан асылы олмајараг мүхтәлифдир. Сәнәт һамы үчүн ејни олан ганун вә ја әсаснамә јазмыр. Анчаг һәр кәс үчүн ајрылыгда белә «ганун вә ја һәрәкәт гајдасы» мөвчуддур. Бу, заманын һавасындан дамла-дамла, зәррә-зәррә сәнәткарын гәлбинә, руһуна, фырчасынын рәнкләринә сүзүлүр... Үстүндә јашадығын доғма торпағы севиб, вәсф еләмәјә; Вәтән дедијин, ана дили дедијин планетин чазибәсиндән чыхмамаға борчлусан. Бунлар мәʼлум мәсәләләрдир.

Т. Маһмудун јарадычылығында да доғма јурда бағлылыг мүһүм јер тутур. О, садәчә олараг чоғрафи мәнзәрәләри вәрәгләмир. Поетик диллә онун зәһмәт адамларындан, севинч вә гајғыларындан сөз ачыр. Бу торпағын Күрү, Аразы бојунча һәрәкәт едәрәк көз охшајан, јаддагалан лөвһәләр јарадыр. Бәлкә дә Араз вадисиндә олмајанлар Араз дәрдини, Чәнуб һәсрәтини дујмазлар. Шаир Тәбризә бу тајдан — чох јахын мәсафәдән, лакин чох галын думан архасындан бахыр. Дүнјанын бүтүн гәдим шәһәрләри тәзәләшир, тикилир, гурулур, мүасир көркәм алыр. Тәбриз һәлә дә анадилли мәктәбини учалда билмир. Шаир гәләмини бу мәсәләләрә јөнәлдир, үмидләрини кәләчәјин уғурлу кәлишинә, бир дә гејрәтли оғул вә гызларымызын мүбаризәсинә бағлајыр. «Тәбриз вә арзу» шеʼриндән мәним чыхардығым нәтичә беләдир.

Онун гәләми мәʼлумдур ки, һәмишә, һәр јердә јалныз һамар јолла кедән һадисәләри изләмир. Бу гәләмин гаршысына һәјатын долашыг јоллары, әјри әлләрин әјри әмәлләри дә чыхыр. Белә һалларда думдуру дағ чајына чиркаб суларын гарышдығыны көрән шаир истәр-истәмәз бојаларыны гатылашдырыр, бунлары көрән јахшы адамлары көмәјә чағырыр. Гәләмини белә, күлүнкә дөндәриб тәмизлик ишинә башлајыр. Бу чәһәтдән онун «Шејтанлар музеји» шеʼри характерикдир. Шеʼрин охлары чох шәрти музејләрә, чох мәʼлум һәдәфләрә тушланыр. Белә музејләрә ағлы башында олан бүтүн инсанлар бахмалыдыр. Бәд әмәлләр бүтүн дөврләрдә, бүтүн заманларда инсанын көзү гаршысында олмалыдыр. Инсан бүтүн «јолухучу хәстәликләрин» сәбәбини билмәлидир.

Тофиг Маһмудун бәдии ахтарышларында тез-тез өзүнү тәһлил еләмәк, өзүнүн дахили тәканларындан ојанмаг, мәʼлум бојаларын истифадәсиндән гачмаг, јени-јени мөвзу мәнбәләри ахтармаг, тәбиәтә јөн алмаг, «әбәди көһнәдә» әбәди тәзәни көрмәк хејли јер тутур. О өз поетик әдаларында заманы габагламаг, әсрин һадисәләрини јүјәнләмәк фикринә дүшәнләрдән дә дејил. Нечә дујурса, елә јазыр. Заман, елә белә бахдыгда, көзлә көрүнмүр. «Бир овуч» замандыр бир шеʼр парчасы (әкәр онда заманын әтри варса). Күнлү, ајлы, илли, әсрли заман әслиндә сәнәт әсәрләриндә даһа чох һејкәлләшир, даһа чох әбәдиләшир. Заманын әтри Вәтән һавасында даһа көзәл дујулур.

Мәнчә, әлли јашын севинч вә нәшʼәсиндән гајғысы даһа чохдур. «Нә јаздым, нејләдим?» сорғу-суалы илә «бичилиб дөјүлмүш» маһсулу бир јерә јығмаг, о бири јаза нә галды? — һесабы илә кәлән јарымдөврәдән апармаға тәләсмәк сәнәткар өмрү үчүн әсас гајғыдыр. Өзүнә ад күнү кечирмәјә гәтијјән чалышмајан, сакит вә арамла јазан, һәмишә сәнәт, сәнәткар гајғысы чәкән, бир редактор кими күч вә бачарығынын хејли һиссәсини балаларымыз үчүн чап олунан «Көјәрчин» журналына сәрф еләјән истеʼдадлы гәләм достумун бүтүн уғурларыны алгышлајырам. Һәмишә сәфәрдә, һәмишә ахтарышда, һәмишә маса архасында — шаири гочалмаға гојмајан бунлардыр!

Мәммәд АРАЗ